

Interreg V A Projekt INT120:

Gemeinsam die Zukunft der Euroregion Pomerania gestalten – Wspólnie tworzymy przyszłość Euroregionu Pomerania

Konsequenzen der Pandemie des Virus Covid-19 sowie Vorschläge zur Umsetzung der Konzeption der Entwicklung und Maßnahmen der Euroregion Pomerania

przedłożony Związkowi Komunalnemu Euroregion POMERANIA
stowarzyszenie zarejestrowane (partner wiodący), we
współpracy ze Stowarzyszeniem Gmin Polskich Euroregionu
Pomerania (partner projektu)

przez: INFRASTRUKTUR & UMWELT
Professor Böhm und Partner
Darmstadt und Potsdam

Poczdam, 16 listopada 2020 r.

1 Kontext i podejście badawcze

Transgraniczna współpraca w Euroregionie Pomerania została szczególnie dotknięta przez działania przyjęte w ramach zwalczania pandemii COVID-19. Dodatkowo do powszechnie ustanowionych działań na rzecz ograniczenia pandemii poprzez ograniczenie kontaktów i mobilności dla pracowników transgranicznych i przedsiębiorstw, daleko idące konsekwencje miały przyjęte ograniczenia w możliwościach podróżowania.

Celem niniejszego badania jest pokazanie w miarę możliwości opartego o dane rzetelnego obrazu rozmiarów konsekwencji pandemii koronawirusa i na tej podstawie ocena wpływu na możliwości realizacji Koncepcji Rozwoju i Działania Euroregionu Pomerania 2021-2030 oraz wskazanie zalecanych działań na rzecz przezwyciężenia konsekwencji pandemii.

W tym celu badaniem szczegółowym objęto konsekwencje pandemii wirusa COVID-19 dla następujących grup:

- polscy pracownicy transgraniczni,
- uczennice i uczniowie, nauczycielki i nauczyciele,
- kliniki i szpitale,
- świadczenie usług transgranicznych oraz
- turystyka transgraniczna.

Poza analizą dostępnych danych statystycznych przeprowadzono również badania placówek dotkniętych konsekwencjami pandemii w formie ankiet.

2 Konsekwencje pandemii wirusa COVID-19 w Euroregionie Pomerania

Z powodu pandemii koronawirusa Polska i Niemcy wprowadziły w dużym stopniu prawie jednocześnie daleko idące ograniczenia życia codziennego i możliwości wjazdu dla obywateli z zagranicy. Zamknięte zostały przedszkola i szkoły. Wjeżdżający do Polski musieli poddać się 14-dniowej kwarantannie; od 19 marca również pracownicy transgraniczni. Zamknięto przejścia graniczne, na nadal otwartych przejściach granicznych polska Straż Graniczna przeprowadzała kontrole graniczne i gromadziła dane osobowe. Prowadziło to do kilometrowych kolejek – niekiedy sięgających do 60 km.

Jako reakcję na rozszerzenie obowiązku kwarantanny przy wjeździe do Polski dla pracowników transgranicznych Kraje Związkowe Brandenburgia i Pomorze Przednie wprowadziły ofertę wsparcia dla pracowników transgranicznych. Przedsiębiorcy mogli zgłosić wnioski o dofinansowanie w wysokości 65 euro dziennie dla polskich pracowników. Wsparcie to miało ułatwić im pozostanie w Niemczech i poszukanie zakwaterowania. Do początku maja Meklemburgia-Pomorze Przednie utrzymywała w pełni zamknięte granice dla turystów.

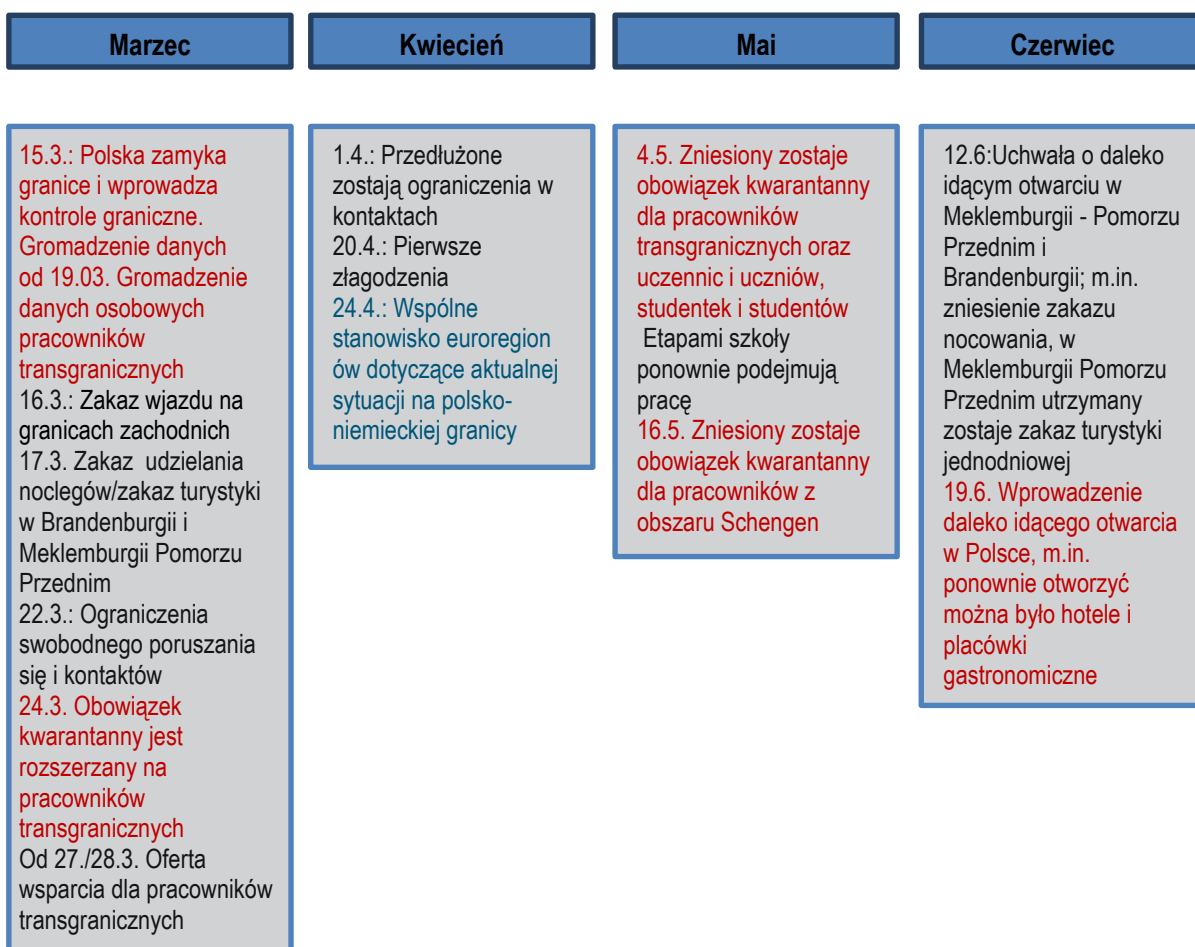
W kwietniu po raz pierwszy złagodzone ograniczenia w kontaktach, od początku maja etapami ponownie pracę podejmowały szkoły. W Polsce szkoły otwarto ponownie dopiero po wakacjach, we wrześniu 2020 r. 4 maja zniesiono obowiązek kwarantanny przy wjeździe do Polski – z tym, że nie dotyczyło to personelu medycznego. 16 maja zniesiono obowiązek kwarantanny dla wszystkich obywateli państw Schengen.

W czerwcu nastąpiło daleko idące otwarcie różnych placówek, m.in. świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne oraz placówek handlu detalicznego. Do 4 września 2020 r. w Meklemburgii-Pomorzu Przednim obowiązywał jednak nadal zakaz wjazdu turystów jednodniowych, niezależnie od kraju ich pochodzenia.

Transgraniczna codzienność w Euroregionie Pomerania została bezpośrednio naruszona, w szczególności poprzez czasowe zamknięcie granicy i wprowadzenie obowiązku kwarantanny przy wjeździe do Polski. Dotknęło to:

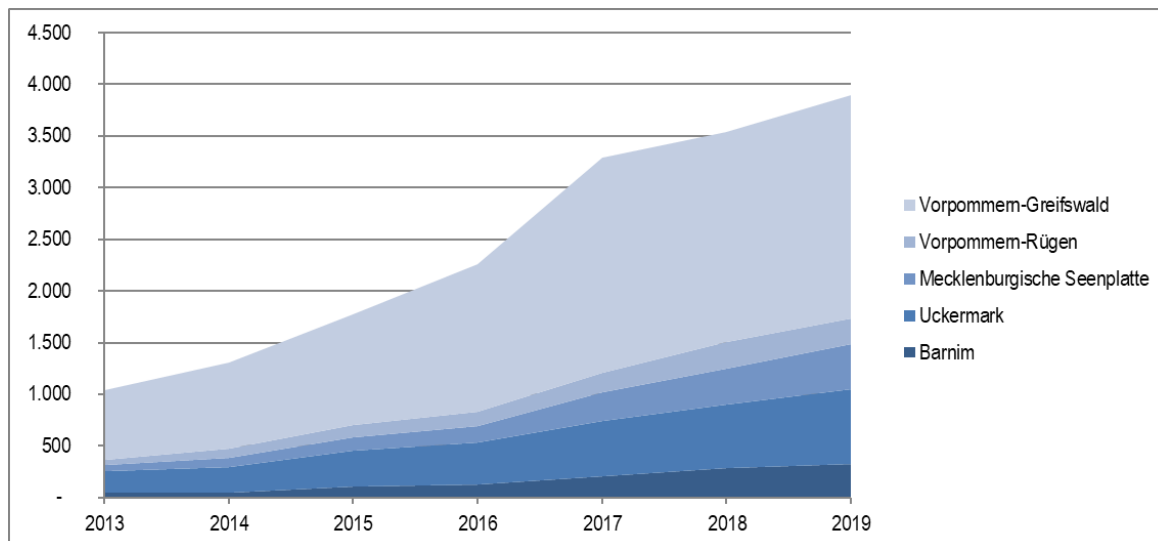
- Polskich pracowników transgranicznych, którzy regularnie musieli podróżować do Polski,
- uczennice i uczniów, nauczycielki i nauczycieli, którzy uczą się bądź nauczają w kraju sąsiada,
- klinik i szpitali z dużym odsetkiem polskich pracowników,

- usługodawców, których usługi są skierowane specjalnie do klientów z kraju sąsiada, przede wszystkim w zakresie turystyki medycznej i zdrowotnej oraz targowiska graniczne,
- turystyki, w szczególności w zakresie turystyki transgranicznej.

Rysunek 1: Kronika najważniejszych decyzji dotyczących ograniczenia pandemii wirusa COVID-19

2.1 Pracownicy transgraniczni

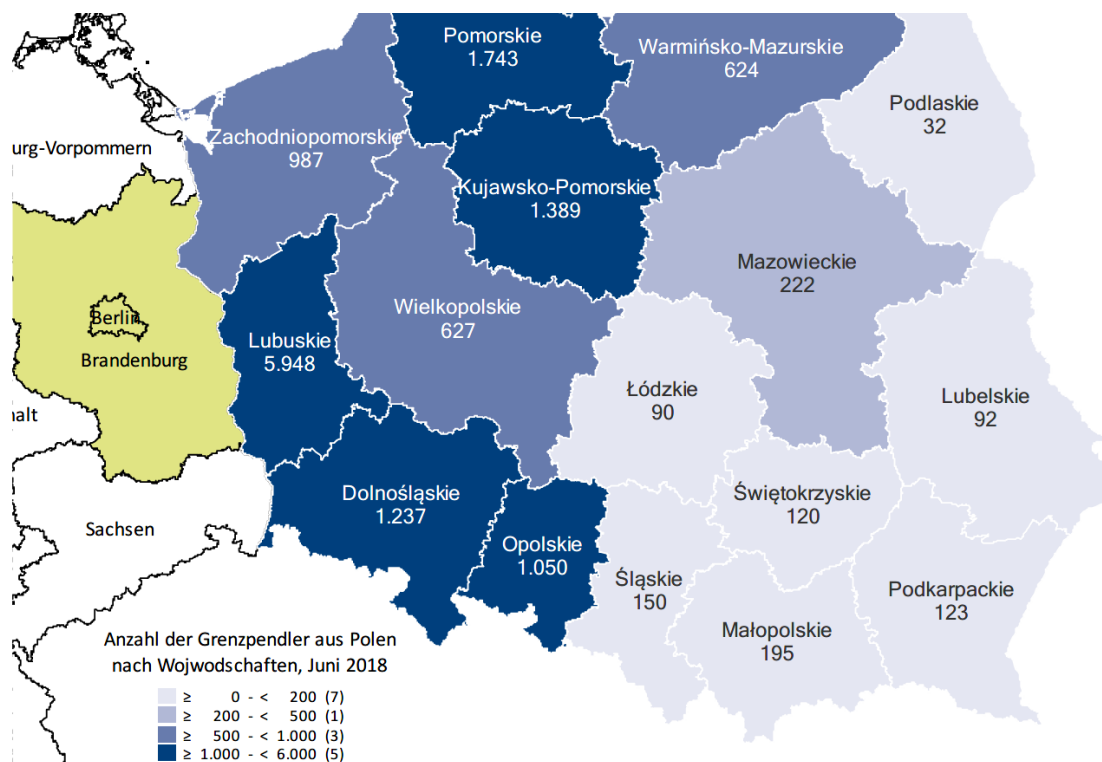
Rysunek 2: Pracownicy polscy zatrudnieni na umowy objęte pełnym ubezpieczeniem społecznym z miejscem pracy w niemieckiej części Euroregionu Pomerania

Źródło: Bundesagentur für Arbeit / Federalny Urząd Pracy (eu-heft)

Pracownicy transgraniczni posiadający swoje miejsca zamieszkania w polskiej lub niemieckiej części Euroregionu Pomerania pracują w każdorazowo drugiej części euroregionu, to znaczy muszą przekraczać granicę, aby móc pracować zarobkowo. Zamknięcie granicy bądź daleko idące ograniczenia, na przykład w formie dwutygodniowej kwarantanny dla wyjeżdżających z Niemiec oznacza praktycznie, iż pracownicy transgraniczni nie mogą już wykonywać swojej pracy zarobkowej.

W Euroregionie Pomerania liczba pracowników transgranicznych rosła w ostatnich latach stale. Na dzień 30.06.2019 r. w Euroregionie zarejestrowano 3.895 osób zatrudnionych na w umowach o pracę z pełnym obowiązkiem ubezpieczenia społecznego posiadających miejsce zamieszkania w Polsce, z tego 2.159 w powiecie Pomorze Przednie-Greifswald i 724 osoby w Powiecie Uckermark. Udział pracowników transgranicznych we wszystkich umowach z pełnym ubezpieczeniem społecznym wynosił w Euroregionie Pomerania 1,1% i był najwyższy w powiatach Pomorze Przednie-Greifswald 2,6% i Uckermark 1,9%. Niestety, Federalny Urząd Pracy nie dysponuje dalszymi informacjami dotyczącymi dokładnych statystyk kraju pochodzenia pracowników transgranicznych. Zgodnie z analizą „Pracownicy transgraniczni z Polski w Berlinie-Brandenburgii” Instytutu Badań Rynku Pracy i Zatrudnienia Federalnego Urzędu Pracy (IAB 2020) w 2018 r. niespełna 1000 polskich

pracowników transgranicznych w Berlinie i Brandenburgii pochodziło z Województwa Zachodniopomorskiego. W odniesieniu do zasadniczej części 3595 pracujących w 2019 r. w Meklemburgii-Pomorzu Przednim można wychodzić z założenia, iż mają oni swoje miejsce zamieszkania w Województwie Zachodniopomorskim.

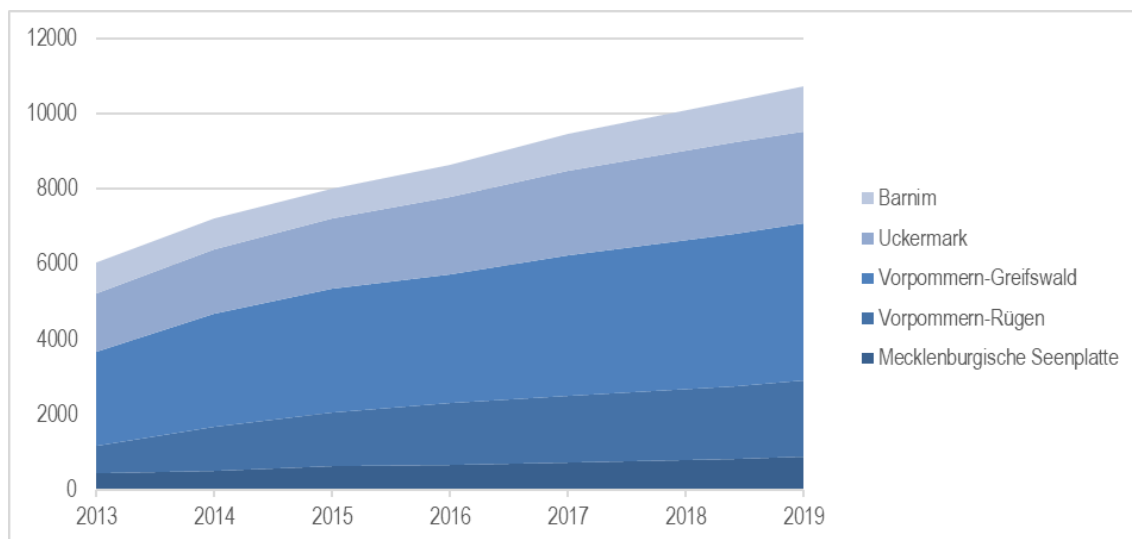

Rysunek 3: Liczba pracowników transgranicznych w Berlinie - Brandenburgii

Źródło: IAB (2020 r.)

W Euroregionie Pomerania po stronie niemieckiej mieszkają liczni obywatele polscy, co do których należy założyć, iż ich większa część pracuje na terenie województwa zachodniopomorskiego, w szczególności w aglomeracji szczecińskiej. Nie prowadzi się statystyki podróży tych osób do pracy i do domu, jednak zakres zjawiska można oceniać na podstawie danych zgromadzonych w Centralnym Rejestrze Obcokrajowców w Republice Federalnej Niemiec.

W 2019 r. łącznie 10.730 osób legitymujących się polskim obywatelstwem miało swoje miejsce zamieszkania w niemieckiej części Euroregionu Pomerania, z tego większość w powiatach Pomorze Przednie-Greifswald (4.175) i Uckermark (2.435).

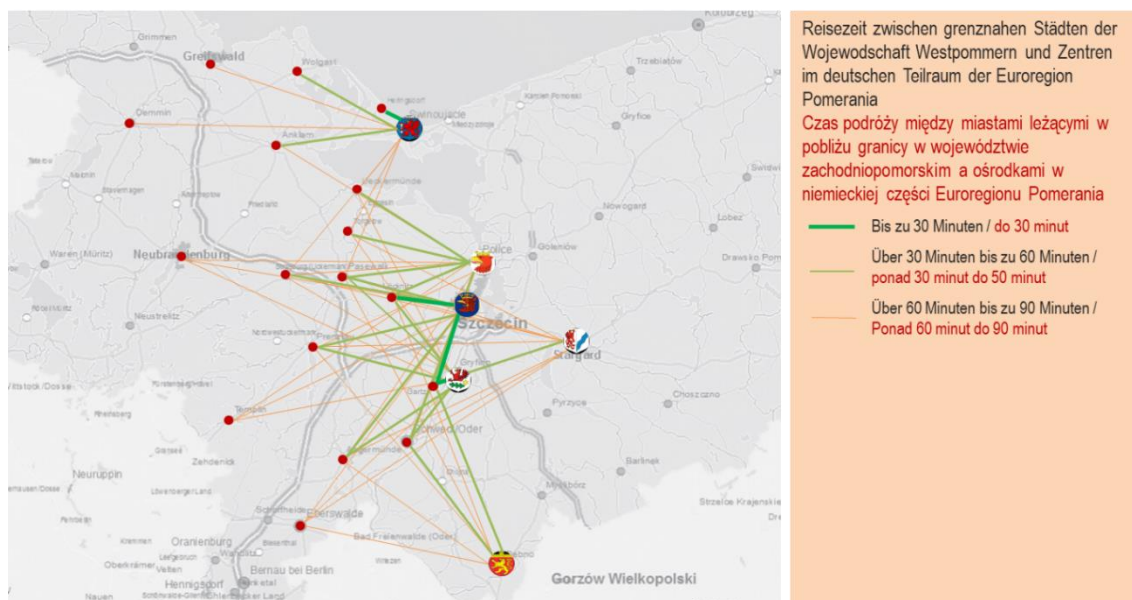

Rysunek 4: Obywatele polscy z miejscem zamieszkania na terenie niemieckiej części Euroregionu Pomerania

Źródło: Federalny Urząd Statystyczny (2019)

Analiza czasów przejazdu z miejscowości o charakterze centrów regionalnych po niemieckiej stronie Euroregionu Pomerania do przygranicznych miejscowości centralnych Województwa Zachodniopomorskiego pozwala na zorientowanie się w tym, z jakich obszarów częściowych można z określonym prawdopodobieństwem przyjąć tryb pracy transgranicznej w układzie przejazdów przez granice państwa.

Okazuje się, iż czasy dojazdu do najbliższych położonych ośrodków centralnych w Województwie Zachodniopomorskim wynoszące poniżej 1 godziny występują tylko w relacjach dojazdów do terenów powiatów Pomorze Przednie-Greifswald i Uckermark. Tym samym należy przyjąć, iż prawie wyłącznie dla obywateli polskich mieszkających wyłącznie w tych dwóch powiatach można zakładać sytuację codziennego przejazdu przez granicę. Przy uwzględnieniu danych z Centralnego Rejestru Obcokrajowców wynika, że 83% mieszkańców Niemiec z polskim obywatelstwem jest w wieku pomiędzy 18-65 rokiem życia. Tym samym można określić liczbę osób z polskim obywatelstwem w wieku produkcyjnym, którzy prawdopodobnie codziennie przekraczają granicę celem dojazdu do pracy, na ok. 5.500 osób. Chodzi przy tym o teoretyczną wartość maksymalną, ponieważ część z tych osób wykonuje pracę zarobkową w swoim miejscu zamieszkania (bądź we własnym przedsiębiorstwie).

Rysunek 5: Czas podróży z niemieckiej części Euroregionu Pomerania do przygranicznych miejscowości centralnych w polskiej części Euroregionu Pomerania

Źródło: Google Maps (2020 r.)

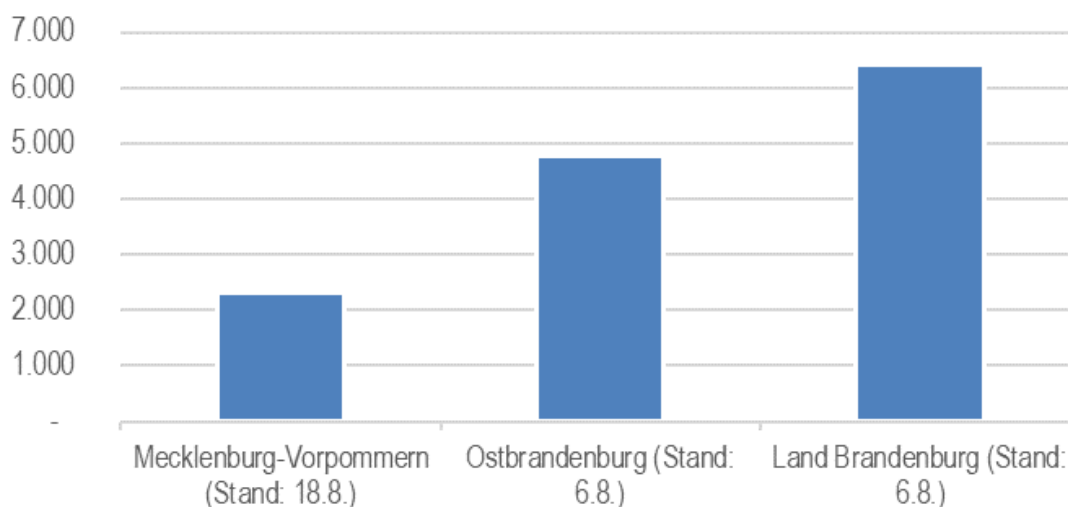
W tym kontekście należy przyjąć rząd wielkości od 3.500 do 4.500 osób, które mieszkają w niemieckiej części Euroregionu Pomerania, a pracują w polskiej.

Oznacza to, iż w Euroregionie Pomerania ograniczenia w podróżowaniu dotknęły bezpośrednio od 7.500 do 8.500 osób.

Wsparcie dla polskich pracowników transgranicznych

Zarówno Kraj Związkowy Meklemburgia-Pomorze Przednie, jak i Brandenburgia w okresie od 27 marca 2020 r. (Brandenburgia) bądź 28 marca (Meklemburgia-Pomorze Przednie) do 16 maja 2020 r. wspierały pracodawców przy finansowaniu dodatkowych kosztów noclegów i wyżywienia pracowników transgranicznych posiadających główne miejsce zamieszkania zagranicą, a miejsce pracy w Brandenburgii bądź Meklemburgii-Pomorzu Przednim, których z uwagi na pandemię koronawirusa dotknęły ograniczenia podróżowania i regulacje dotyczące kwarantanny (dodatek dla pracowników transgranicznych). Przyznawano polskiemu pracownikowi transgranicznemu podróżującemu codziennie przez granicę 65 euro na każdy dzień kalendarzowy pobytu związanego z pracą w Brandenburgii

będź Meklemburgii-Pomorzu Przednim bądź 20 euro na każdy dzień kalendarzowy dla każdego towarzyszącego mu członka rodziny z Polski. Dla pracowników transgranicznych wracających do domu na weekend przyznawano 65 euro za soboty, niedziele i dni świąt wolnych od pracy w okresie pobytu związanego z wykonywaniem pracy bądź 20 euro dla członków rodzin tych towarzyszących takim pracownikom transgranicznym w turnusie tygodniowym.

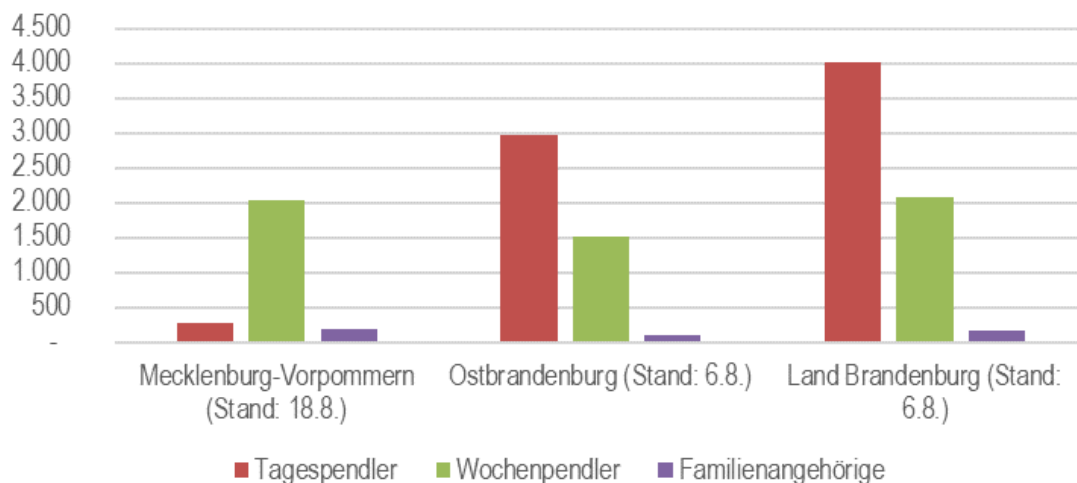

Rysunek 6: Łączne dofinansowanie polskich pracowników i członków ich rodzin udzielone przez kraje związkowe Meklemburgia – Pomorze Przednie i Brandenburgia

Źródło: LAGUS (2020 r.), MWAE (2020 r.)

Zgodnie z informacjami Krajowego Urzędu Zdrowia i Spraw Społecznych do 18.8.2020 r. w całej Meklemburgii-Pomorzu Przednim wypłacono 2.309 pracownikom transgranicznym i 183 członkom ich rodzin dopłaty do wyższych kosztów utrzymania w wysokości 2.105.170 euro. Pracownicy transgraniczni to 2.038 pracowników w turnusie tygodniowym i 271 pracowników przejeżdżających codziennie przez granicę. Wachlarz branż, którym udzielono wsparcia jest szeroki i obejmuje m.in. budownictwo, rolnictwo, leśnictwo, przemysł przetwórczy, handel, hotelarstwo, gastronomię, sprzątanie budynków, ogrodnictwo i architekturę krajobrazu, opiekę zdrowotną, usługi osobiste oraz transport i logistykę. W Kraju Związkowym Brandenburgia do 6.8.2020 r. wypłacono świadczenia w wysokości 9.831.352 euro dla 6.430 pracowników transgranicznych i 165 współpodróżujących członków rodzin. Z tego zdecydowanie większa część przypada na Wschodnią Brandenburgię (powiaty Uckermark, Barnim, Märkisch-Oderland, Odra-Sprewa i miasto na prawach powiatu u Frankfurt (nad Odrą) - z wysokością wsparcia na poziomie

6.648.910 euro (wsparcie dla 4.774 pracowników transgranicznych i 112 członków ich rodzin).

Rysunek 7: Wykorzystanie oferty wsparcia krajów związkowych Meklemburgia – Pomorze Przednie i Brandenburgia dla polskich pracowników transgranicznych w podziale na dojeżdżających codziennie i co tydzień oraz członków ich rodzin.

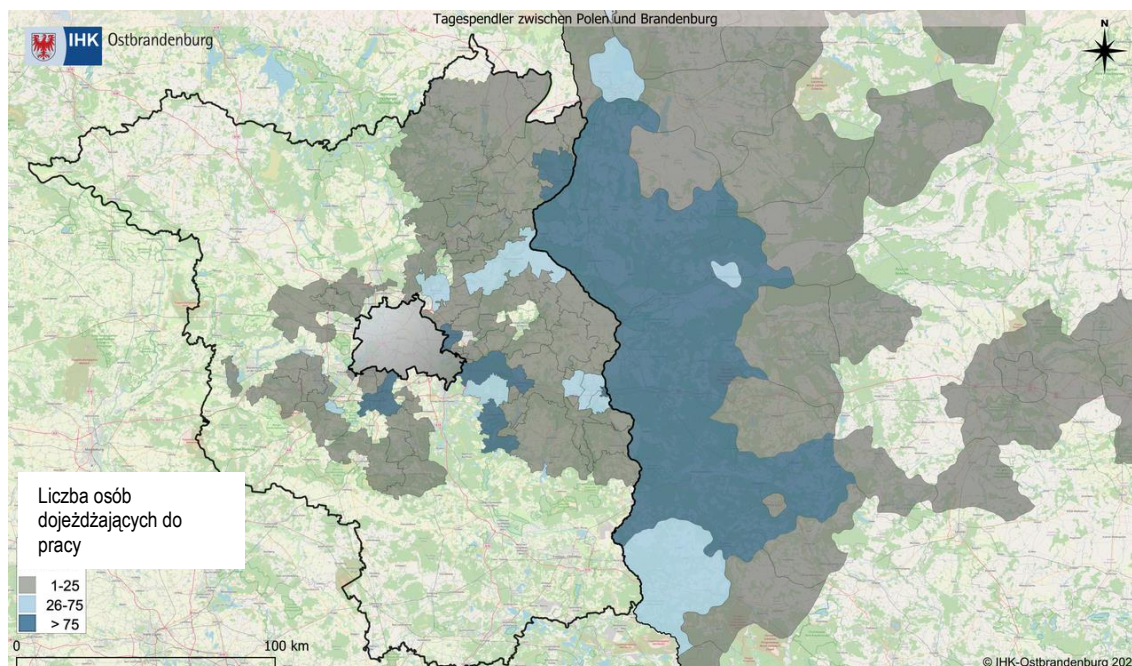
Źródła: LAGUS (2020 r.), MWAE (2020 r.)

Uwzględniając liczbę zarejestrowanych pracowników na umowach z pełnym ubezpieczeniem społecznym w Brandenburgii (ok. 14.000) bądź Meklemburgii-Pomorzu Przednim (ok. 4.000) można stwierdzić, iż w Brandenburgii wsparcie uzyskało ok. 45% wszystkich pracowników transgranicznych, a w Meklemburgii-Pomorzu Przednim trochę ponad 64%. Z uwagi na fakt, iż lockdown dotknął również częściowo pracodawców pracowników transgranicznych, np. w hotelarstwie i gastronomii działania te należy ocenić jako efektywne.

Izba Przemysłowo-Handlowa (IHK) Wschodniej Brandenburgii przeanalizowała dane zebrane w ramach programu dofinansowania kosztów pobytu dla pracowników transgranicznych po zamknięciu granicy z Polską od łącznie 2700 osób dojeżdżających do pracy (IHK Wschodniej Brandenburgii, 2020 r.). Grupa badana stanowi około 20 % wszystkich osób dojeżdżających do pracy za granicą z Polski, zarejestrowanych w Brandenburgii i objętych składkami na ubezpieczenie społeczne, i dotyczy wyłącznie osób dojeżdżających do pracy, w odniesieniu do których pracodawcy złożyli wniosek o przyznanie dodatku w ramach tych specjalnych środków wiosną 2020 roku. Dane te

pozwoiliły na szczególową analizę w układzie miejsce zamieszkania i pracy, rozkładu branżowego, a także innych cech, takich jak wynagrodzenie.

Jak wynika z badania, większość osób codziennie dojeżdżających do pracy z Polski / pracowników transgranicznych pochodziła ze ścisłego pogranicza. Osoby te pracowały na terenie całej Wschodniej Brandenburgii, a także w okolicach Berlina, głównie w Großbeeren, Ludwigsfelde, Storkow (Mark), Frankfurcie nad Odrą i Schwedt nad Odrą. Polscy pracownicy transgraniczni byli zatrudnieni we wszystkich sektorach gospodarki, w szczególności w transporcie i logistyce (21,9%), przemyśle (20,8%) oraz w sektorze usług (18,4%). Nieco mniej niż co piąty pracownik transgraniczny był zatrudniony przez firmy specjalizujące się w leasingu pracowników (19,2 %), tak więc nie można określić sektora bądź branży, w której osoby te faktycznie pracowały.

Rysunek 8: Wsparcie dla osób, które codziennie dojeżdżają do swojego miejsca pracy i z powrotem do miejsca zamieszkania między Polską a Brandenburgią na poziomie gminy.

Źródło: IHK Wschodniej Brandenburgii 2020

Unterstützte Grenzpendler nach Branchen

(alle Angaben in Prozent)

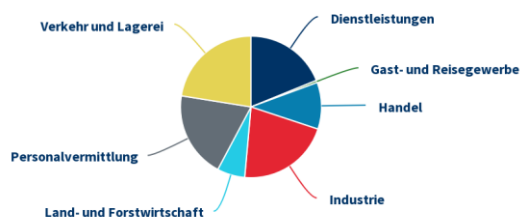

Abb. 3: Unterstützte Grenzpendler nach Branchen in Prozent

Wyjaśnienie legendy

Dienstleistungen	usługi
Handel	handel
Land- und Forstwirtschaft	Rolnictwo i leśnictwo
Verkehr und Lagerei	Transport i logistyka
Gast- und Reisegewerbe	Branża turystyczna
Industrie	Przemysł
Personalvermittlung	Usługi rekrutacyjne

Rysunek 9: Pracownicy transgraniczni, którzy uzyskali wsparcie według branż.

Źródło: IHK Wschodniej Brandenburgii 2020 r.

2.2 Opieka zdrowotna

W niemieckiej części Euroregionu funkcjonuje łącznie 32 szpitali. Wiadomo, iż przynajmniej część ich personelu mieszka w Polsce. W prasie pojawiają się informacje o tym, że w Klinice Asklepios w Schwedt nad Odrą zatrudnionych jest 50 polskich pracowników, a w Klinice w Prenzlau 22 (RBB, 18.03.2020 r.). Z tego powodu zwrócono się do kierownictwa 23 szpitali, prowadzących 32 placówki stacjonarne, z ankietą dotyczącą konsekwencji obowiązujących między 15.3.2020 r. a 12.5.2020 r. ograniczeń w swobodzie podróżowania do Polski, będących konsekwencją pandemii koronawirusa.

Odpowiedzi zwrotne otrzymaliśmy z 4 placówek:

- z Kliniki Asklepios Uckermark w Schwedt nad Odrą,
- z Kliniki Asklepios Uckermark w Pasewalku,
- z Kliniki AMEOS w Ueckermünde oraz
- ze szpitala w Demmin.

Odpowiedzi zwrotne pokazały, iż ocena stopnia oddziaływania tych ograniczeń na prowadzenie szpitala zależało od liczby zamieszkałego w Polsce personelu medycznego mieściła się w zakresie od niskiego do umiarkowanego/silnego. Zatrudnieni w szpitalach polscy pracownicy stanowią w szczególności duży odsetek personelu lekarskiego – do 8%. Poprzez dostosowanie modeli czasu pracy bądź wystawianie zaświadczeń przez szpitale udało się dobrze poradzić z zaistniałą sytuacją. Wyraźnym stało się, iż w indywidualnych przypadkach dochodziło do sytuacji kryzysowych. Na niektórych specjalistycznych oddziałach przesuwano operacje lub trzeba było kompensować braki kadrowe poprzez odpowiednie wykorzystanie pozostałego personelu. Wszystkie odpowiadające placówki przyjęły środki wspierające pracowników transgranicznych i bez wyjątku oceniają ten instrument pozytywnie – zarówno, jeżeli chodzi o skuteczność, jak i nakłady administracyjne na opracowanie wniosku.

2.3 Szkoły

Generalnie, spowodowane pandemią koronawirusa ograniczenia w podróżowaniu dotknęły uczennice i uczniów, którzy uczęszczają do placówki edukacyjnej w kraju sąsiada. Znana jest w szczególności sytuacja polskich uczennic i uczniów Szkoły Europejskiej Polsko-

Niemieckie Gimnazjum w Löcknitz. Jednak również w innych placówkach uczą się polskie uczennice i uczniowie, bądź uczą nauczycielki i nauczyciele z kraju sąsiada.

Z informacji zawartych przekazanych przez Ministerstwo Edukacji, Młodzieży i Sportu Brandenburgii oraz Ministerstwo Edukacji, Nauki i Kultury Meklemburgii-Pomorza Zachodniego w odpowiedzi na odpowiednie zapytanie wynika, że do ośmiu szkół uczęszcza łącznie 122 uczniów mieszkających w Polsce. Są to

- Polsko-Niemieckie Gimnazjum w Löcknitz (80 uczennic i uczniów),
- Europejski Zespół Szkół Wyspy Uznam (24 uczniów),
- szkoła podstawowa "Am See" Löcknitz,
- szkoła podstawowa w Heringsdorfie i
- Zespół Szkół "Talsand" w Schwedt (8 uczniów).

Ponadto, w szkołach niemieckiej części Euroregionu Pomerania naucza 27 nauczycieli mieszkających w Polsce.

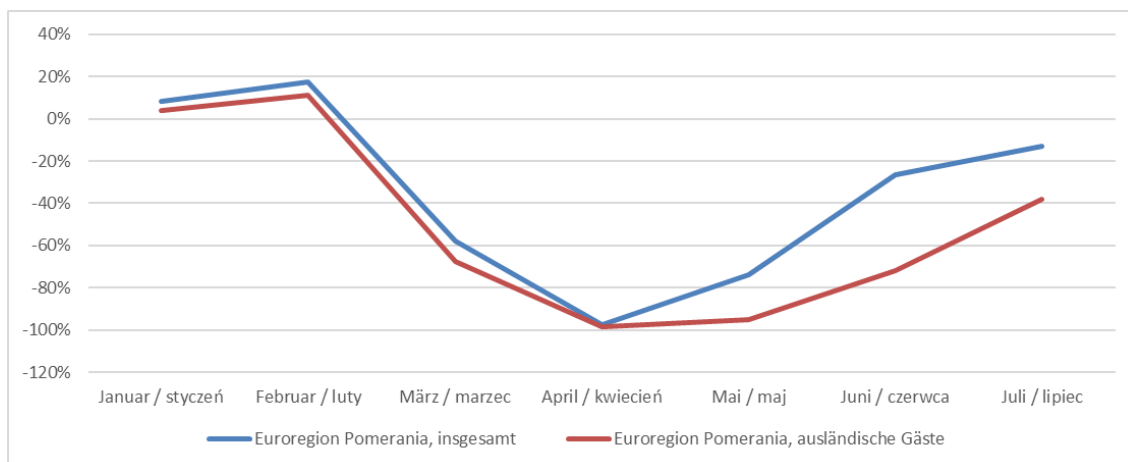
Polskim uczniom zapewniono w czasie obowiązywania ograniczeń wjazdowych do Polski nauczanie poprzez lekcje on-line. Ponieważ szkoły były zamknięte lub jednocześnie otwarte tylko w ograniczonym zakresie, nie było istotnej różnicy w stosunku do niemieckich kolegów. Po pełnym wznowieniu nauki w szkołach uczniowie mogli przekraczać granicę bez konieczności poddawania się kwarantannie na podstawie odpowiednich dokumentów. Generalnie, zakłócenia w funkcjonowaniu szkół zostały uznane za niewielkie, ponieważ możliwe było zrekompensowanie nieobecności nauczycieli lub zapewniono nauczanie za pomocą formatów cyfrowych.

2.4 Handel i turystyka

Szczególne znaczenie gospodarcze w układzie transgranicznym mają handel przygraniczny i turystyka transgraniczna. W Województwie Zachodniopomorskim istnieje cały szereg targowisk granicznych, które specjalizują się prawie wyłącznie w obsłudze klientów z Niemiec. Poza tym w Województwie Zachodniopomorskim ogromne znaczenie ma turystyka medyczna i zdrowotna.

Targowiska przygraniczne funkcjonują przy prawie wszystkich przejściach granicznych, np. w Świnoujście, Lubieszynie / Dołujach, Krajniku Dolnym i Hohenwutzen / Osinowie Dolnym. „Polskie Targowisko Hohenwutzen“ uważane jest za największy targ przygraniczny na niemieckiej granicy. Zgodnie z informacjami udzielonymi przez prowadzących to targowisko odwiedza je średnio 13.000 klientów dziennie. Miesięczne obroty wynoszą ok. 450 mln złotych (TVN24 2020 r.).

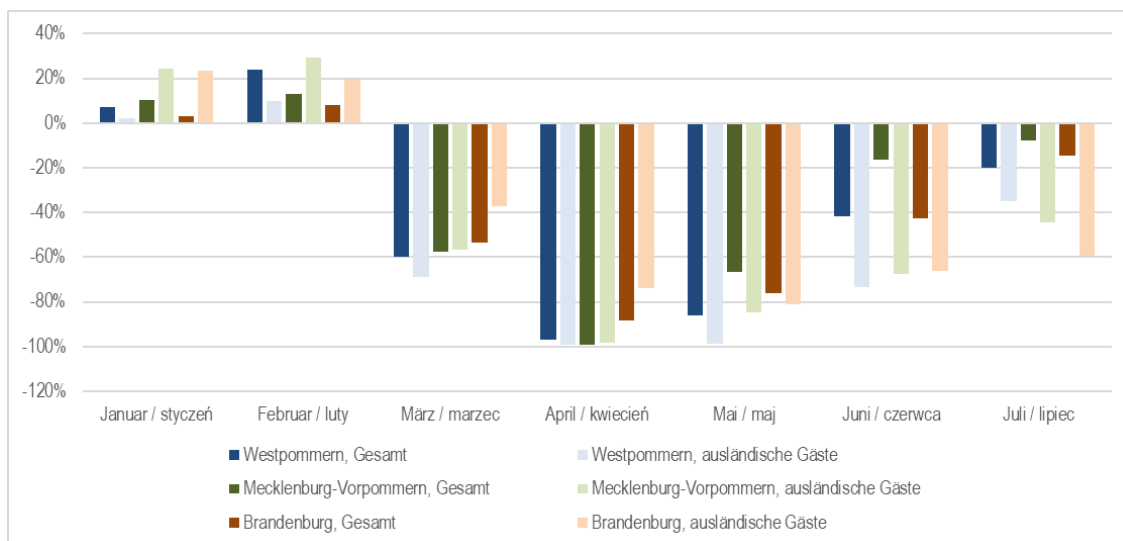
W dużym stopniu poprzez zakaz udzielania noclegów (w Meklemburgii-Pomorzu Przednim - w pewnym przedziale czasowym obowiązywał całkowity zakaz turystyki, jak i z powodu ograniczenia swobody wjazdu do Polski) bardzo ucierpiała turystyka zagraniczna. Ocena miesięcznych statystyk turystycznych pokazuje zarówno dla Województwa Zachodniopomorskiego, jak i Meklemburgii - Pomorza Przedniego oraz Brandenburgii spadek liczby udzielonych noclegów w porównaniu do kwietnia roku poprzedniego o prawie 100%, a w maju o $\frac{3}{4}$. Po tym nastąpiła odczuwalna poprawa. W czerwcu liczba udzielonych noclegów była mniejsza, niż w analogicznym miesiącu roku poprzedniego o $\frac{1}{4}$, a w lipcu o 13%. W przypadku gości z zagranicy spadki te były o wiele większe: w kwietniu minus wynosił prawie 100% w porównaniu do analogicznego okresu poprzedniego roku, w maju spadek wynosił nadal 95% i dopiero od czerwca (-72%) rozpoczęła się poprawa. W lipcu liczba udzielonych noclegów była o 38% mniejsza w porównaniu do analogicznego okresu poprzedniego roku.

Rysunek 10: Tendenzia rozwojowa liczby gości w Euroregionie Pomerania w porównaniu do analogicznego miesiąca ubiegłego roku

Źródło: Statistisches Amt MV / Urząd Statystyczny Meklemburgii – Pomorza Przedniego (G413), Statystyka Berlin-Brandenburgia (G IV 1), GUS BDL (P2882)

Dokładniejsza analiza danych pokazuje, iż w Brandenburgii i Meklemburgii-Pomorzu Przednim w marcu i kwietniu 2020 r. spadek liczby gości z zagranicy był mniejszy, niż w przypadku gości z własnego kraju, co może mieć związek z zakwaterowaniem pracowników transgranicznym od końca marca 2020 r.

Rysunek 11: Tendencja rozwojowa w zakresie noclegów gości w Euroregionie Pomerania w porównaniu do analogicznego miesiąca ubiegłego roku w poszczególnych częściach regionu

Źródło: Statistisches Amt MV / Urząd Statystyczny Meklemburgii – Pomorza Przedniego (G413), Statystyka Berlin-Brandenburgia (G IV 1), GUS BDL (P2882)

Specyfiką Województwa Zachodniopomorskiego jest turystyka zdrowotna i medyczna. Zgodnie z informacjami poszczególnych oferentów, charakteryzuje się ona wzrostem o ok. 10% i więcej rocznie. Decydują o tym zarówno korzystne cenowo, jak i wysokiej jakości oferty. W roku 2017 liczbę zagranicznych gości w turystyce medycznej i zdrowotnej oszacowano w całej Polsce na 172.000, z czego około połowa przyjechała do Polski na leczenie stomatologiczne. Goście przyjeżdżają w szczególności z Europy Zachodniej i Skandynawii. Po Województwie Mazowieckim, Województwo Zachodniopomorskie należy z powodu swojej geograficznej bliskości do Niemiec i Skandynawii do wiodących regionów turystyki medycznej i zdrowotnej w Polsce. Poza turystyką uzdrowiskową, w szczególności w kurortach na wybrzeżu Bałtyku (przede wszystkim w Kołobrzegu), dalsze centra stomatologiczne i chirurgii plastycznej znajdują się w Szczecinie (POT 2016 r.).

3 Streszczenie

Przyjęte w celu zwalczania pandemii koronawirusa ograniczenia w swobodzie podróżowania, przede wszystkim obowiązek 14-dniowej kwarantanny po przyjeździe do Polski w okresie pomiędzy 15 marca 2020 r. i 4 maja 2020 r. bądź do 16 maja 2020 r. miały dla Euroregionu Pomerania daleko idące konsekwencje. Ponieśli je w szczególności pracownicy transgraniczni, z tego prawie 4.000 osób, które regularnie przyjeżdżają do pracy w niemieckiej części Euroregionu i od 3.500 do 4.500 obywatele polskich z miejscem zamieszkania w niemieckiej części Euroregionu Pomerania, o których przypuszcza się, iż codziennie jeżdżą do pracy w polskiej części euroregionu. Z uwagi na brak danych nie ma możliwości ustalenia dokładnej liczby pracowników jeżdżących z niemieckich części do polskich części Euroregionu do pracy.

Do wszystkich placówek stacjonarnej opieki medycznej po stronie niemieckiej zwrócono się z ankietą dotyczącą zakresu konsekwencji dla ich placówek. Odpowiedziały jedynie cztery z 26 placówek, do których zwrócono się z ankietą. Mimo wszystko jednak można powiedzieć, iż ograniczenia dotknęły w szczególności personel lekarski, jednak ograniczały prowadzenie działalności szpitala jedynie w umiarkowanym stopniu, ponieważ udało się skompensować niedobory poprzez odpowiednią regulację czasu pracy.

Uczennice i uczniowie uczęszczające do szkół w niemieckiej części Euroregionu Pomerania zostali tymi konsekwencjami dotknięci jedynie w niewiele bardziej większym stopniu niż ich niemieckie koleżanki i koledzy, ponieważ w badanym czasie w bardzo ograniczonym stopniu w szkołach odbywały się faktyczne zajęcia wymagające fizycznej obecności. Zgodnie z otrzymanymi informacjami nauka zdalna/online funkcjonowała bez problemów. Brak polskich pedagogów doprowadził do umiarkowanych, jednak dających się rozwiązać, braków kadrowych.

W polskiej części Euroregionu sytuacja dotknęła w szczególności transgraniczną turystykę i handel przygraniczny bądź usługi. Pojawiające się w prasie informacje prowadzących targowisko przygraniczne w Osinowie Dolnym pozwalają przypuszczać, iż miesięczne obroty spadły o prawie 100 mln euro. Dla pozostałych targowisk przygranicznych należy jednak przyjmować mniejsze straty w obrotach, ponieważ targowisko w Osinowie Dolnym jest największe na całym pograniczu.

Statystyki miesięczne w turystyce pokazują, że ilość noclegów udzielana gościom zagranicznym spadła zdecydowanie bardziej, niż udzielanym gościom krajowym, co

spowodowało malejące wpływy, w szczególności w zakresie turystyki zdrowotnej i medycznej, które stanowią ważną gałąź gospodarki Województwa Zachodniopomorskiego.

W sumie można stwierdzić, iż ograniczenia w podróżowaniu szczególnie dotknęły pracowników transgranicznych i osoby podróżujące przez granicę. Coraz większy stopień różnorodnych powiązań pomiędzy polską a niemiecką częścią Euroregionu, który należy oceniać pozytywnie, stanął w związku z tym przed ogromnym wyzwaniem. Przede wszystkim szybkim i niebiurokratycznym działaniami rządów krajów związkowych należy zawdzięczać to, iż udało się zamortyzować większe konsekwencje poprzez odpowiednie świadczenia pomocowe.

4 Zalecenia przyszłego ukształtowania współpracy transgranicznej

Przyjęte w konsekwencji pandemii koronawirusa ograniczenia w swobodzie podróżowania i ich następstwa pokazały, jak niestabilna jest integracja na obszarze pogranicza. Dotyczy to trzech centralnych obszarów:

1. Fizyczna przepustowość granicy dla osób, dla których stanowi to podstawę egzystencji ekonomicznej.
2. Transgraniczne komunikowanie się w przypadku ograniczonej mobilności transgranicznej.
3. Transgraniczna dostępność rzeczowej informacji.

Fizyczna przepustowość granicy ma wyjątkowe znaczenie, szczególnie dla osób, których ekonomiczna egzystencja od tego zależy. Z jednej strony dotyczy to pracowników, którzy jako pracownicy transgraniczni pracują w kraju sąsiada, z drugiej strony przedsiębiorstw, które są zdane na personel lub klientów z kraju sąsiada. Po stronie niemieckiej liczne przedsiębiorstwa zatrudniają polskich pracowników, w szczególności w gastronomii i hotelarstwie, ale też w przemyśle przetwórczym oraz rolnictwie i leśnictwie. Przy ogólnym braku wykwalifikowanych pracowników, brak pracowników polskich w dłuższym bądź krytycznym czasie (sezonowo uwarunkowane większe zapotrzebowanie na siłę roboczą) może w indywidualnych przypadkach prowadzić do kryzysów. Po stronie polskiej liczne przedsiębiorstwa są zdane na klientów z Niemiec bądź z sąsiedniej zagranicy. W szczególności dotyczy to handlu przygranicznego oraz turystyki medycznej i zdrowotnej.

Dla potrzeb tych szczególnie wrażliwych grup należy sprawdzić, w jakich warunkach można będzie w przypadku przyszłych sytuacji kryzysowych wprowadzić wyjątki od ogólnych ograniczeń swobody podróżowania. Zaleca się, aby dla odpowiednich wyjątków uzgodnić wspólne ramy działania już profilaktycznie, aby przy uwzględnieniu danej sytuacji kryzysowej szybko móc wprowadzić konkretne regulacje obejmujące wyjątki.

Badania pokazały również, iż w przypadku kryzysowym należy od nowa zorganizować sposoby komunikowania się. Preferowane są media cyfrowe. Przedmiotowe kompetencje zostały w sposób wymuszony szybko zdobyte, np. poprzez dofinansowanie funkcjonujących transgranicznie placówek w zakresie sprzętu technicznego do komunikowania się. Jednocześnie potencjał cyfrowych formatów komunikowania się nie został wyczerpany i oferuje, w przeciwieństwie do zwyczajowej komunikacji poza

zasadniczym mankniem braku bądź ograniczonej komunikacji niewerbalnej i niskiego poziomu interaktywności, również korzyści, w szczególności w formie minimalizacji nakładów na podróże i związanego z tym czasu.

Dlatego zaleca się wzmocnienie zastosowania cyfrowych formatów online w komunikacji transgranicznej. Obejmuje to poza wzmocnieniem kompetencji cyfrowej użytkowników, w szczególności również poprzez wyposażenie w rozwiązania techniczne wspierające szerokie spektrum bilingualnych formatów komunikowania się, na przykład w zakresie nauki online / e-learningu, warsztatów i konferencji online.

Z nowymi formami transgranicznego komunikowania się powiązane jest transparentne udostępnianie rzeczowych informacji. Pandemia koronawirusa wymaga z uwagi na dużą dynamikę w czasie i częściowo przestrzennie zróżnicowaną sytuację epidemiczną wprowadzania dostosowanych do tych warunków czasowo i przestrzennie ograniczeń.

W tym kontekście pilnie zaleca się transparentne komunikowanie obowiązujących przepisów w układzie dwujęzycznym i poprzez kanały komunikowania się, które odpowiadają przyzwyczajeniom informacyjnym danej grupy ludności. Dobrymi przykładami są oferty informacyjne rządów krajów związkowych, a w szczególności również izb przemysłowo-handlowych. W szczególności koniecznym jest proste prezentowanie zasadniczych informacji i umożliwienie poszukującym informacji dobrego zorientowania się w przedmiotowej materii. Zaleca się usieciowienie głównych miejsc poszukiwania informacji takich, jak izby przemysłowo-handlowe, punkty doradcze dla obywateli i wiele innych.

Dla realizacji koncepcji Rozwoju i Działania Euroregionu Pomerania 2021-2030 niezależnie od poszczególnych działań, doświadczenia z pandemii koronawirusa oznaczają konieczność zapewnienia transgranicznie koniecznych procesów uzgodnień koniecznych do realizacji wymienionych w koncepcji Rozwoju i Działania Euroregionu kluczowych przedsięwzięć – również przy obowiązywaniu ograniczeń (transgranicznej) mobilności. Oznacza to w szczególności konieczność dostosowania formatów komunikowania się i informowania w opisany powyżej sposób w układzie cyfrowym i online.

Dodatkowo niektóre z opisanych przedsięwzięć kluczowych zostały skonfrontowane z koniecznością realizacji dodatkowych zadań:

- W przypadku przedsięwzięcia kluczowego pozyskiwanie i zatrzymanie wykwalifikowanych pracowników należy zająć się tematami mechanizmu

zabezpieczenia transgranicznej mobilności siły roboczej oraz transgranicznej oferty kształcenia zawodowego.

- W przypadku przedsięwzięcia kluczowego „usieciwienie i promocja oferty turystycznej” szczególną uwagę należy przypisać długofalowym konsekwencjom pandemii koronawirusa w odniesieniu do turystyki transgranicznej, np. poprzez samodzielne badania/badania ankietowe oraz koncepcję odpowiednich działań wsparcia turystyki transgranicznej.
- W ramach przedsięwzięcia kluczowego „ciągła oferta nauki języka sąsiada” należy w większym stopniu stworzyć oferty cyfrowe online, które umożliwiają spotkanie wspólne zastosowanie tego, czego nauczono się na kursie językowym, szczególnie dzieciom i młodzieży na wypadek, gdyby mobilność transgraniczna została ograniczona.
- Nowe formaty – szczególnie przy wykorzystaniu społecznych mediów cyfrowych – należy stworzyć i wykorzystać w ramach przedsięwzięcia kluczowego „integracja i tożsamość” tak, aby przekazywać ważne informacje np. poprzez podcasty bądź kanały YouTube.
- W ramach „sieci kultura” należy bardziej skoncentrować się na formatach cyfrowych/online.

Euroregion Pomerania został w sposób szczególny dotknięty działaniami podjętymi celem przezwyciężenia pandemii koronawirusa. Aby dalej utrzymać różnorodne istniejące powiązania i przezwyciężyć konsekwencje pandemii dla transgranicznego współżycia i współpracy euroregion powinien wykorzystać wszystkie istniejące możliwości celem

- informowania podmiotów państwowych o szczególnych transgranicznych konsekwencjach podejmowanych decyzji oraz działanie tak, aby wprowadzono regulacje, które w najmniejszy możliwy sposób ograniczają współistnienie,
- wspierania transgranicznych aktywnych placówek w wykorzystywaniu alternatywnych form komunikowania się, które mogą być stosowane również w przypadku istniejących ograniczeń w kontaktach i mobilności,

- uzgadniania z właściwymi urzędami i multiplikatorami transparentnego i rzeczowego komunikowanie ważnych informacji grupom dotkniętymi ich konsekwencjami.

Źródła

- Bundesagentur für Arbeit (eu-heft) Bundesagentur für Arbeit: Beschäftigte nach Staatsangehörigkeiten (Quartalszahlen). Nürnberg 2015-2019
- Google Maps (2020) Google Maps (Hrsg.): <https://www.google.de/maps>, Abgerufen im Oktober 2020
- GUS BDL (P2882) Główny Urząd Statystyczny: Bank danych lokalnych - Podgrupa P2882: Wykorzystanie turystycznych obiektów noclegowych według miesięcy. Warszawa 2020
- IAB (2020) Institut für Arbeitsmarkt und Berufsforschung: Grenzpendler aus Polen in Berlin-Brandenburg. IAB Berlin-Brandenburg 1/2020, Nürnberg 2020
- IHK Ost-brandenburg (2020) Grenzpendlerstudie. Pendeln in Zeiten der Pandemie. <https://www.ihk-ostbrandenburg.de/zielgruppeneinstieg-unternehmer/grenzpendler/grenzpendlerstudie-4978578>, Abgerufen im Dezember 2020, Frankfurt (Oder), 2020
- LAGUS (2020) Landesamt für Gesundheit und Soziales des Landes Mecklenburg-Vorpommern: Inanspruchnahme der Aufwandsentschädigung für Grenzpendler aus Polen im Land Mecklenburg-Vorpommern bis einschließlich 18.8.2020 (nicht veröffentlicht), Rostock, August 2020
- MWAE (2020) Ministerium für Wirtschaft, Arbeit und Energie des Landes Brandenburg: Inanspruchnahme der Aufwandsentschädigung für Grenzpendler aus Polen im Land Brandenburg bis einschließlich 6.8.2020 (nicht veröffentlicht). September 2020
- POT 2016 Polska Organizacja Turystyczna: Analiza podaży turystyki zdrowotnej w Polsce. Warszawa, 2016
- RBB (18.03.2020) Rundfunk Berlin-Brandenburg: Grenzkontrollen erschweren polnischen Ärzten den Arbeitsweg, <https://www.rbb24.de/studiofrankfurt/beitraege/2020/03/krankenhaeuser->

[in-der-uckermark-sind-auf-aerzte-aus-polen-angewi.htm](#), Abgerufen im
Oktober 2020

Statistik Berlin-Brandenburg
(G IV 1), Amt für Statistik Berlin-Brandenburg: Statistischer Bericht G IV 1 - m
01/19 – m 07/20 „Gäste, Übernachtungen und Beherbergungskapazität
im Land Brandenburg (Monatserhebung)“, Potsdam 2019-2020

Statistisches Amt MV (G413
1/2019-7/2020), Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern: Statistische Berichte:
Tourismus, Gastgewerbe G413 2019 01- G413 2020 07. Schwerin
2019-2020

Statistisches Bundesamt
(2019) Statistisches Bundesamt: Fachserie 1 Reihe 2 „Bevölkerung und
Erwerbstätigkeit. Ausländische Bevölkerung - Ergebnisse des
Ausländerzentralregisters“, Wiesbaden 2013-2019

TVN24 2020 Magazin TVN24: Manfred przyjechał się ostrzyć, Ralf nakupił skarpetek.
Osinów znów jest światowa. [https://tvn24.pl/magazyn-tvn24/manfred-
przyjechal-sie-ostzyc-ralf-nakupil-skarpetek-osinow-znow-jest-
swiatowy,276,4838](https://tvn24.pl/magazyn-tvn24/manfred-przyjechal-sie-ostzyc-ralf-nakupil-skarpetek-osinow-znow-jest-swiatowy,276,4838) vom 1.7.2020, abgerufen im September 2020,
Warszawa 2020